

STRADA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ODNOSI MEDU NJIMA

Cetvorna idila nije previše dugo trajala. Rečeno je, duduše, da je Pakt u četvero samo početna osnova za stvaranje čvršćeg odnosa između četiri velike sile, koje moraju da vode u organizaciji desetgodišnjeg mira. Ali tek što je ta osnova postavljena pokazuju se sasvim jasni znakovi, koji govore, da je svaka daljnja gradnja iluzorna i da je Pakt u četvero vrlo papirnata stvar. Neki francuski astrolog na temelju zvježđa, pod kojim je potpisani pakt, tumači njegovu efemernost, ali da dodje do svojih pesimističkih zaključaka i nije morao da konzultira zvijezde. Odnosi u četvornom paktu i suviše su jasni.

Opoza se, da je čitav taj Pakt u preoptimističkim i nedovoljno zasnovanim francusko-talijanskim sračnostima, da je ne samo težište paktu, nego i sva stvarna efikansost paktu u tim francusko-talijanskim prijateljskim perspektivama, a da na drugim stranama tukut duh i slovo paktu hladnoće i oživljavanje i produbljivanje antagonizama.

Ma da baš danas ništa nije tako komplikovano kao što su komplikovani međunarodni odnosi, može da se vidi, da se pored onog glavnog sukoba između istočne Europe i zapadnih velikih sila (Pakt u četvero i Istočni Pakt) u samom Paktu u četvero zbijaju tri važna sukoba, koja se i javno manifestuju. Očito je, da je najinteresantniji onaj sukob, u kojem je u centru Njemačka. Francusku svojim zblžavanjem Italiji razbijava njemačko-talijanski fašistički front i to doista uspešno. Mnogo su tome doprinijele prilike u Austriji i pitanje Anslusa. Danas su odnosi između Njemačke i Italije tako hladni, da već dugo nisu takvi bili. Kad je Rosenberg s Mussolinijem stvarao prvi plan četvornog paktu, u Njemačkoj se sigurno nisu nadali, da će ih baš četvorni pakt (koji nije po planu Mussolini-Rosenberg) toliko razdijeliti. Sigurno su onda bila zamišljena drugačija rješenja austrijskog pitanja u vezi s revizijom ugovora naprama Poljskoj i u srednjoj Europi drugačija od onih rješenja, koja sada traži Hitler.

Sigurno je prema početnom planu u okviru rimskog paktu i sudbina čitave srednje Europe bila drugačije dirigovana. Danas međutim vodi se u Budimpešti ostra borba između berlinskih i rimskih aspiracija i u liniji Brenner-Béč produžuje se do Budimpešte... Gömbösov put u Rim nije drugog nego epizoda iz zidilec u okviru četvornog paktu. Pored političkih interesa u Pešti se sukobljuju i privredni interesi Italije i Njemačke...

A ti se interesi sukobljuju i malo podaže od Pešte, — u Bucureștu, i neki je dan pariski »Tempo« dobro tumačio na uvodnom mjestu talijanske težnje za približenje Rumunjskoj i Maloj antanti baš na osnovu toga njemačko-talijanskog interesnog sukoba. »Tempo« u tom članaku tumači njemački predstavnik »Drang nach Osten« prama Mađarskoj, Rumunjskoj, Jugoslaviji, Bugarskoj i Turskoj i sukob toga »Dranga« s talijanskim ambicijama neminovan je. Njemačka ekspanzija prestavlja stvarnost, koja je pomalo i produkt francuskog i engleskog protekcionizma. Njemačka i nema gdje da traži eksportni teren za svoju proizvodnju, nego u tim istočnim evropskim zemljama, koje Italija kompetira za sebe. Tako piše »Tempo«, a neki dan je biljen velikog levantskog sajma u Bariju otvoreno istupio s konkurenčkim predložinama s obzirom na njemačku robu u istočnim zemljama i poslužio se čisto političkim argumentima: treba iskoristiti kampanju, koju u tim zemljama čine židovi protiv njemačke robe, solidarni sa svojom nemackom proganjenošću braćom. Izgleda, da je već neki uspjeh za Italiju u pogledu ekonomiske ekspanzije u tome, što Rumunjska ne želi da obnovi trgovачki ugovor s Njemačkom...

Za ilustraciju njemačko-talijanskog odnosa, koji nije ni s obzirom na afinsku fašizma ni s obzirom na četvorni pakt, nimalo srdačan, karakterističan je i glas trščanskog »Il Popolo di Trieste«, koji upozorava čitavu talijansku javnost i vlasti na opasnost, koju prijeti Italiji od projektovanog rojnsko-dunavskog kanala prema načrtu, koji je bio izradjen još prije rata, a koji želi sada Njemačka da ostvari. To bi bio udarac za pomorski promet na Jadranu, a naročito za trščansku luku. Njemačka bi se sasvim emancipirala u tom pravcu, a odnijela bi sjevernim talijanskim lukama i dio prometa ostalog zaledja...

Ali ne vladaju tako »uzajamni« sračnički odnosi samo između Italije i Njemačke, koje su postavile prvi plan za četvorni pakt pune solidnosti i saranču. Ko čita ovih dana francusku štampu dobiva dojam, kao da ni Njemačka i Francuska nisu potpisale taj pakt jedna pored druge. Nema ni na jednoj mili na drugoj strani ni traga sračnosti i nikakvog znaka, koji govori o poteklu novih odnosa. Henderson je doruše u Berlinu nešto nagovarao Hitlera na sastanak s Daladierom, ali teško da će doskoru do toga doći. Njemačka se baš sada poslije potpisa Pakta najosbiljnije naoružava. Francuska štampa dnevno o tom njemačkom naoružanju

SPECIJALNI TRIBUNAL RADI TAJNO

Mmogi antifašisti, osudjeni, a da za to niko nezna

Mi smo već više puta pisali o tome, da Specijalni Tribunal sudi mnoge optužene zbog političkih djela, a da o tome nema nigdje u štampi ni glasa, da se to ne javi ni rodbini osudjenih. Citirali smo već i nekoliko takvih slučajeva. Sad čitamo u biljetenu »Informazione italiana« od 5. jula bilješku, koja glasi: »U stanju smo, da potvrdimo da nisu svi oni procesi, koji se održavaju pred Specijalnim tribunalom objavljeni u fašisti-

koj štampi. Više bivših tamnicara formalno nas je uvjerilo, da mnogi antifašisti dolaze u zatvore poslije procesa, o kojima nije bilo niti riječi u fašističkoj štampi, a i mnoge familije osudjenih, koje u strahu čekaju glas o sudbinu svojih dragih, i ako s najvećom pažnjom prate dnevne listove, ne nalaze nikada izvještaj o procesu njihovog rodjaka, i tek kasnije saznaju za njegovu sudbinu iz pisama osudjenog iz zatvora.«

NOV UDAREC KONFINIRANCEM

Omejitev še ostale »svobode«

Trst, julija 1933. (Agis). Dne 30. maja t. l. je izdala direkcija političnih konfinirancev na Ponzi uredbo z namenom, da vzame še zadnje ostanke svobode, ki so jih konfiniranci imeli do danes in celo možnost sprehati se v skupinah, po edinih dveh cestah po katerih jim je bilo do danes dovoljeno sprehanje. Kasneje pa so izšle še druge prepovedi. Tako so jim z dnem 10. junija t. l. prepovedali zbirati se v grupah več kot po 4 osebe in povzročati radi kateregakoli vzroka sploh vsako grupiranje (zbiranje, združevanje) ljudi. Prepovedano jim je obiskovati javne lokale, kot tudi uradne prostote,

re okr. sodišča. Prepovedano jim je nadalje hoditi v stanovanja drugih konfinirancev ter ustavljati se v drugih sobah in spalnicah. Kdor se pregreši zoper te zapovedi zapade zapori od treh mesecov do enega leta. V slučaju kolektivnega prestopka pa na tri leta.

VRNITEV IZ KONFINACIJE.

Trst, julija (Agis) — Aprila t. l. se je vrnil iz konfinacije Anton Suša, po domače Matic (mlajši) iz Dolenje vasi pri Senožečah. Prebil je dve leti v zaporih Kopra. Trsta in na Liparih. Vrnil se je iz konfinacije zbit in sedaj težko boleha.

BARBARSKO POSTOPANJE FAŠISTIČNIH OBLASTI

Hotedršica, julija 1933. (Agis). Postopanje raznih italijanskih oblasti z našim ljudstvom in njegovo lastnino onkrat meje, je že zdavnaj doseglo višek barbarstva. S svojo kulturo in miroljubnostjo so se pa izkazali pred dnevi tudi na posestvih, tih obdržavnih meji, last nekaterih kmetov iz Hotedršice. Znano je, da imajo naši kmetje precej svojega polja in gozdov, ki so vsled meje pripadli italijanskemu ozemljju in obratno.

Pred dnevi se je v Novem svetu (vas ob meji na italijanski strani), pojavil oddelek vojakov s komisijo na čelu. V dobrem dnevu so posekali v gozdu, ki je last petih naših

kmetov, vsa mlada drevesa in vse grmovje. Debelo drevje so pustili, nato so pozvali lastnike in jim ukazali, da takoj posekajo še ostalo drevje. Povedali so jim še, da svet bo njihov. Da je to postopanje razburilo naše ljudstvo to in onstran meje, ni potreba pripominjati. Najbolj žalostno pa je dejstvo, da je ta gozd last najbolji revnih kmetičev iz Hoterdršice, ki jim je bil edini vir dohodka. Nič čudno, da so se nekateri izmed njih, ki so ugledali umrčen gozd, na mestu razločali.

Cemu naj bi jim bil ravno ta svet? Gotovo spet v vojaške syrhe! In kako naj razlagamo tako postopanje?

JAVNA VARNOST V OBMEJNICH KRAJIH

Močen oddelek karabinerjev v Idriji

Ziri, julija 1933. (Agis). Med večje kraje ob meji, ki so poleg drugega posebno dobro zavarovani z javno varnostjo, spada tudi Idrija. V Idriji je karabinerska postaja zelo olačena v primeri z drugimi. Karabinerjev je brez števila, kar je sklepati že iz tega, da jim poveljujeta dva poročnika. Naštejani so v treh velikih hišah, in sicer v poslopju na Rižah, kjer so bile svoj čas šolske sestre in dveh drugih bližnjih hišah, ki

so last rudnika. Res, da je delokrog idrijske postaje zelo velik, kljub temu pa toliko moštva ne more biti namenjenega samo za vzdrževanje javnega reda, saj jim domačini ne delajo tolikih preglavic. Bržkone pa je del te armade določen le za vršitev službe okoli vojaških naprav in za nadziranje našega ljudstva v katerem vidi fašizem svojega naivečjega političnega sovražnika.

VELIKO ŠTEVILO KARABINERJEV V IL. BISTRICI

Reka, julija 1933. (Agis). Il. Bistrica, ki postaja dan za dan močnejša trdnjava in jo domačini primerjajo že italijanskemu mestu Spezia, je dobro zavarovana tudi po javni varnosti in zlasti po karabinerjih. Razdeljeni so na tri skupine; vsaka je polnoma ločena in vsaka ima svoj delokrog.

K prvi skupini spadajo navadni karabinerji, ki imajo več pasove za naboe, teh je 25 do 30. Stanujejo v lastni, novi kasarni, kjer imajo tudi poveljstvo in druge pisanice. Načeljuje jim »tenente« s pomočjo maršala in dveh brigadirjev.

Politični karabinerji se razlikujejo od navadnih samo po pasovih za naboe, ki so črni. Vseh je okoli 15. Sedež in pisarne

imajo v poslopu poleg sodnije. Na čelu jim je komesar Ottavio Zecchino, katerega samovoljno gospodstvo občutijo domačini prav pošteno.

Tretja skupina je oddelek obmejnih karabinerjev, katerih število ni znano. Sedež imajo v leseni barakah poleg gostilne Princ na postaji. Stalno se menjujejo z raznimi postojankami ob meji v snežniškem gozdu. Zaradi tega imajo karabinerji, dodeljeni tej skupini, vsak svoj motor.

Vsi ti karabinerji tvorijo že malo armado. Ker je ljudstvo mirno, nimajo veliko opatrka. Več dela ima politična skupina, ki stalno zasleduje domačine.

vijesti i članke, dokumente i cifre... To je jedno, a s druge strane i sasvim ozbiljna namjera Francuske, da se što solidnije veže s Rusijom produbljuje jaz na Rajni. U francuskoj stampi, pa čak i u oficijelnom »Tempsu«, govori se i danas još o Hitlerovskim opasnostima za mir, a neki dan je taj list na uvodnom mjestu, pisanici o novoj vanjskoj politiki Rusije, isticao, da je hitlerizam izazvao Istočni pakt, približenje Rusije i Poljske, a logično i sve veće zblžavanje Moskve i Pariza. Hitlerizam je — kaže »Temp« — moralno izolirao Reich i čini, da Njemačka gubi u Evropi teren, koji je bila počela da zauzimlje diplomacijom Stresmann... Indirektno »Temp« hoče da kaže, da je i Parizu skrahrana Stresmannova politika. I to se ističe tako neposredno po potpisu dalekosežnog i spasonosnog Pakta u četvrti. Znači, da su prilike doista takve.

Njemačka je, razumljivo, nezadovoljna Paktom i novom interpretacijom revolucionizma i ona ima »razloga« da se naoružava i da ne pokazuje smisla za »duh pakta«. Ali ni Velika Britanija nije poslije potpisa

Pakta manifestovala neku naročitu volju, da učini nešto za oživotvorene paktovlje formule. Granica britansko-francuske saradnje obilježena stalnim otporom Engleske da s Francuskom sklopi savez ili da još dade garantiju sigurnosti, ne mijenja se. Politika ravnoteže... Ta politika se nastavlja i bez obzira na četvorni pakt, pa se iz tih ravnotežnih perspektiva u Londonu gleda i na francusko-njemačko zblžavanje, koje Englesku ne odusevljava. Interesantno je, da večina engleskih listova, kao s nekom sračunatom tendencijom, ma da i protivno dojučenja fašističkih ambicija Italije, a s druge strane diplomatskom akcijom u Parizu. Njemačka i Italija bi se u tom slučaju opet našle na istoj liniji i stvari će se vratali u dojučenje stanje...

Važno je, da se i mi što točnije uputimo u sve ove odnose medju velikim državama, u sve ove neuglasice u okviru Pakta u četvrti. Sve će to biti od utjecaja na poziciju Italije u Evropi i na njezin stav prema raznim aktualnim problemima. Sto je najvažnije, sve će to imati učinku i s obzirom na odnose na Jadran. Stvarnost i vjerojatnost francusko-talijanskog zblžavanja u vezi sa svim ovim odnosima medju velikim i u lošem smislu. Izgledi »jadranskog paktu« bivaju jasniji kad se sve to opazi i može da se jasnije vidi da li je taj pakt mogući ili nije. No o tome će možda kasnije govoriti.

SEJA ZVEZNEGA DIREKTORIJA V ČRNOMLJU 6. AVGUSTA

V smislu 12 člena zveznega pravilnika odlaga zvezni predsednik zasedanje zveznega direktorija, ki se je imelo vršiti dne 30. julija, na 5 in 6 avgust o prilikli emigrantskega zborovanja v Črnomlju. Seje zveznega direktorija prično v Črnomlju v soboto 5 avgusta ob 3h, popoldne ter trajajo dokler ne izčrpam dnevni red zasedanja.

DNEVNI RED:

I Položaj emigrantskih organizacija o pripravljanju Jadranskega Pakta (ref. predsednik).

2 Usoda jugoslovenskega naroda v Julijski Krajini v zvezi z novim nameravanim jadranskim paktom (ref. predsednik).

3 Pretrs društvenih poročil o delovanju v preteklem letu (ref. tajnik).

4 Pretrs društvenih poročil za 1932-33 in delovnih programov zveznih odsekov za 1933-34 (ref. pročelniki odsekov).

5 Notranje emigrantske organizacijske zadeve.

6 Tekoče zadeve in slučajnosti.

Clanji direktorija se udeleže 6 avgusta tudi glavnega dela emigrantskega zborovanja v Črnomlju.

Oni članji direktorija, ki bi bili zadržani, ali pa ne bi mogli priti pravočasno na sej, naj bi takoj javljo zveznemu vodstvu.

Predsednik:

DR. IVAN MARIJA ČOK

TABOR V ČRNOMLJU

Organizatorno-propagandni odsek Saveza jugoslovenskih emigrantskih udruženj v Lubljani vabi vse v Savezu včlanjenje organizacije, da poskrbilo za čimvečjo udeležbo svojih članov na emigrantskem taboru bratskega društva »Kra«, ki se bo vršil v nedeljo, dne 6. avgusta t. l. v Črnomlju. Na taboru bo govoril Savezni predsednik gosp. Dr. I. M. Čok. Udeležence, ki se bodo poslužili proge Lubljana-Črnomeli opozarjam na dolenski izletniški vlak, s katerim imajo potnikli ugodnost polovične vožnje, ter ho da dan odhajal iz Črnomlja 1 uro 41 minut pozneje

TRAGIČAN POLOŽAJ JUŽNOG TIROLA

Povodom najnovijeg razvoja političkih prilika u vezi sa stavom Italije u pitanju srednje Europe, naročito u vezi s pitanjem Austrije, ističe se kako se kod toga križaju interesi Njemačke i Italije, i kako bi se one u tome mogle jednom i raziti. Nema sumnje da se tu radi o vitalnim interesima dva imperijalizma — za talijanski karakteristično je i njegova politika odnarođivanja Nijemaca u Južnom Tirolu — no kada se iz toga hoće stvarati zaključci u pogledu njihovih odnosa ne smije se izgubiti izvida sve ono što ih je do sada vezalo i što će ih silom prilika i nadalje upućivati jedne na druge.

Dolazak Hitlerov na vlast nije niti tako oduševljeno pozdravio kao fašistička štampa u Italiji. U novo stvorenim prilikama u Njemačkoj ona je vidjela pobedu i učvršćivanje onoga sistema, koji se u Italiji drži već preko deset godina. Prilike su se u Njemačkoj razvijale slično onima u Italiji, samo mnogo naglijije. Hitler je sve promjene izvršio energijom kakva se u Italiji nije vidjela. Za ono što je u Italiji trebalo nekoliko godina, u Njemačkoj izvršeno je u nekoliko mjeseci. Daljnje reforme koje na tom putu preostaju, sprovoditi će se bez sumnje jednakim elanom. U tome i u fanatičnoj vjeri u svoj pokret, Hitler je premašio svoga talijanskog učitelja. Ostalo što je u njegovu polketu, u koliko nije proizašlo iz njemačkih prilika i njemačkoga shvaćanja, hitlerizam ima svoj uzor u svome predhodniku, talijanskom fašizmu. Tu je čitava ideološka osnova i načelo dragocjeno iskustvo, koje je talijanski fašizam stekao u prvim godinama svojega vladanja. Njime se mogao Hitler obilno koristiti u njemačkim prilikama koje su od početka pokazivala frapantu sličnost s prilikama kako su se one razvijale u Italiji po dolasku Mussolinija na vlast.

Oduševljenje za njemački fašizam izražavano je u Italiji na bučan način. Često se teško razrijeva koliko se prave iskrenosti krije iz talambasa fašističke štampe. Ali u slučaju Hitlerova dolaska na vlast, fašističko oduševljenje u Italiji imalo je mnogo razloga da bude iskreno.

Praktično u politici mogu se njemački i talijanski fašizam u mnogim pitanjima razlikovati, ali zato u mnogom pogledu imaju oni zajedničkih, upravo istovjetnih interesa. Među njima je u suštini zajednička ideološka osnova; jedan i drugi nastali su iz analognih prilika; dosadanji razvoj im je sličan; sve to upućuje dovoljno na to kako se u Njemačkoj i Italiji radi o jednoj jedinstvenoj pojavi. Oni su zato jednako radikalnim sredstvima nastupili protiv svojih neprijatelja, koji su u obim zemljana bili ljudi jednako boje. Bile su to stranke i pojedinci ljevičarske orijentacije. Što su pored toga strade i desničarske nacionalističke stranke, kao na pr. Federzonijeva u Italiji i Hugenbergova u Njemačkoj, nije to u načelu ni malo važno. Radilo se tu o sateilitima koji su postali nepotrebna onoga momenta, kada su prestali biti korisni. Radije treba reći da je to karakteristično za jedan i drugi fašizam i da se time sa još jedne strane dobiva potvrda kako se radi o jednoj pojavi fašizma.

U posljednje vrijeme može se čitati kako se u hitlerovskim redovima pojavljuju struje s boljševističkim tendencijama. Pojavilo se dakle nešto česa u Italiji nije bilo. Međutim kolikogod je ovakovih pokušaja došlo u Njemačkoj na površinu oni su bili ugušeni onoga momenta kada su se pojavili. To je sasvim razumljivo jer kada bi hitlerizam dopustio neke radikalne socijalne reforme, značilo bi da dopušta da se siječe grana na kojoj sjedi. Uputnije je da se svrne pogled na sve one otvorene nosioce fašističke ideologije i još više na one zakulisne aktere koji su finansiјalno potpomagali te pokrete u Njemačkoj i Italiji. Ti akteri bili su spremni da u pogledu socijalnih reforma podiju tek toliko dalje da u bili ne budu oštećeni i da se sam sistem sačuva. Dotle dok njemački fašizam bude pokazivao takav kompromisni karakter — a talijanski ga pokazuje i nakon što je ušao u drugi decenij svojega postanja — između ta dva sistema ne može biti osnovnih razlika. Hitler sam zna da u tome ne može ići dalje i zato načavljuje da je revolucija u Njemačkoj srušena stvar, premda mu mora biti potpuno jasno koliko time razočarava svoje gladne i neuposlene pristaše.

Može političke divergencije između Italije i Njemačke postojati će dakako i dalje kao što su postojale i prije Hitlerova dolaska na vlast. Dosta je potisnjiti na to kako je Italija u svoje vrijeme reagirala kada se bilo postavilo pitanje carinske unije između Njemačke i Austrije, i kako ona danas razvija u Centralnoj Evropi političku aktivnost nastojeći da pojača svoj upliv nasuprot Njemačkoj koja prijeti s priključkom Austrije. Radi se dakle o krupnim pitanjima, no varao bi se onaj koji bi mislio da će sve ove protivštine biti toliko jakе da bi mogle one mogući sve druge dodirne točke, koje posloju između to dva fašizma. Može se govoriti o tome kako su interesi jedne imperialističke Njemačke i isto tako imperialističke Italije u Srednjoj Evropi upravo nepomirljivi, može se tu nepomirljivost nazivati upravo historijskom nuždom, diktiranom geografskim položajem obih zemalja. Može se tu čak i nadodati da ta opreka interesa ima svoj korijen već u osnovi jednog i drugog fašizma: sve se to može reći, no u to ne smije se zaboraviti da nije slabija ni ona historijska nužda koja sili ta dva fašizma na savez barem dotle dok imaju zajednički neprijatelja. Za talijanski fašizam jasno je da se on u internacionalnom životu, očito jači u onom momentu kada se njegov

ODLIČNE KARAKTERISTIKE FAŠISTIČKOG FILMA

Sto na jednoga, to je osnovna karakteristika

Trst, jula 1933. — Fašistički režim na sve moguće načine propagira domaću filmsku industriju, da se ne bi moralno uvoziti filmove iz Njemačke i Amerike. I u posljednje vrijeme izradilo se je u Italiji nekoliko novih filmova. Jedan je gori od drugoga. Međutim novim filmovima naročito je reklamiran film »La voce lontana». Jedan ljubavni motiv. Student sa sebe zaljubljuje u spikeru rimskega radia, Ljubav ko ljubav. Ništa naročito. Studentske scene. Plijanke i slično. Ali zbog te ljubavi razvija se ljubomora i nekoliko stotina kolega tog zaljubljenog studenta, napadaju bijednika, mlate ga... I na koncu iša ga tuže univerzitetskim vlastima

... Sasvim kolegialno... To je zapazila čak i fašistička kritika. U »Corriere della sera«, kinematografski kritičar u povodu tolike podlosti protestira i kaže, da treba očajavati, ako među fašističkim studentskim redovima vladaju takve prilike, da ih stotinu napada jednoga i da ga tuže kao da su u osnovnoj školi. Mi se tome ne čudimo, pa to je sasvim fašistički metod!... Stotinu na jednoga! Marko Ramperti, poznati kazališni kritičar ističe u povodu ovoga filma, taj film ima osnovnu karakteristiku tu, što mu manjka svaka svežina i fizička snaga... Izgleda da športska obnova nacije u Italiji nije uspjela.

ITALIJA JE U RADIO-PREPLATNICIMA MEDJU POSLJEDNJIM DRŽAVAMA

Interesantne informacije službenog lista »Radio Corriere«

Trst, jula 1933. — Jedna talijanska agencija informira, da usprkos žive propagandi talijanskog centralnog radio-predmeta EIAR, kontroliranog od države i uza svu kontrolu državnih organa i progona onih radioslušača, koji slušaju radio kriomice, da ga ne plaćaju, u Italiji ima još uvijek jednaki broj pretplatnika kao i godine 1929. Koliko ih ima danas. To se vidi najbolje baš po samom Rimu, gdje je koncem 1929 bilo oko 19.000 pretplatnika, a toliko ih je bilo i koncem 1932, a toliko ih ima i danas.

O tom pitanju piše i službeni organ radiopoduzeća »EIAR« »Radio Corriere« i kaže:

»Broj gradjana, koji u Italiji prema službenim podacima poseduju radio za koji plaćaju obveznatu taksu za dozvolu i pretplatu, je tako neznatan u odnosu prama broju cje-

lokupnog stanovništva. Taj je razmjer gor u jednoj drugoj većoj naciji. Ne može se, a da se ne opazi nerazmjer u brojevima radiopretplatnika u Italiji i drugim kulturnim zemljama. I to traje usprkos intenzivne kampanje, koja se provodi. Italija, kolijevka elektrotehnike, domovina Galvanija, Volte, Pacinottija, Ferrarisa, Meuccija, Calzecchi-Onestija, Righija i tolikih drugih, ne smije ostati na jednom od posljednjih mesta u širem radu.«

Nema sumnje, da je ovome stanju krv u prvom redu fašizam i direktno i indirektno. U prvom redu zato, jer je talijanski narod uprošten ekonomski i ne može da si pruži ukuksus radia, a oni pak, koji su talijanski programi bijedni i puni fašističke lažne propagande, a osim toga, sve ono što vrijedi iz inostranstva, u Italiji se ne smije slušati...«

KAKAV KRUG I KAKO SKUP KRUG JEDU TALIJANI

Informacije službenih fašističkih listova

Trst, jula 1933. — Prema službenim informacijama pojedinih talijanskih općina, publikovanim u fašističkoj štampi, cijena običnog kruha (tipa popolare) bila je koncem 1931 i koncem 1932 ova:

Milano 1.80 odnosno 2. lire, Brescia 1.70 odnosno 1.90, Genova 1.70 odnosno 1.80, Firenze 1.35 odnosno 1.55 lire.

Vidimo, da su cijene kruha u godinu dana porasle osjetljivo, uza sve to, da fašistički listovi, mnogo galame o takozvanoj »žitnoj bitci«, koja spašava Italiju i koja se provodi s lozinkom »Kruha za sve Talijane«.

Kakav kruh jedu Talijani to nam kaže

»Rivista del municipio di Genova« koja piše: »Procent kruha slabo pečenog, kruha sa prevelikom količinom vode, u pekarnama Genove je 78%« Pekari se opravdavaju, ističući, da je kvalitet brašna takav, da im nije moguće praviti dobar kruh. U samoj jednoj pekarni zaplijenjeno je 27 kvintala brašna pokvarenog, krišom samvilenog.«

Ove su informacije veoma interesantne i karakteristične, ako znamo, da je produkcija kruha u Italiji disciplinovana posebnim zakonima, da se kruh može peći samo iz brašna, koje država određuje, da se brašno melje u kontroliranim mlinovima itd.

FAŠIZAM SE Približuje NARODU

Trst, jula 1933. — Ko čita fašističke liste mogao je opaziti, kako se u posljednje vrijeme često opetuje fraza »Il fascismo va verso il popolo«. To znači, da se fašizam približava širokim narodnim slojevima i da svu svoju brigu posvećuje malom čovjeku. Kako to izgleda u praksi, najbolje ilustruje slučaj, koji se desio u Reggio Calabria i koji se i ovdje prepričava, jer je karakterističan: Tamo je bio otpušten iz državne službe jedan željezničar. Željeznicu sve slabije rade i mnogi se željezničari u posljednje vrijeme otpuštaju. Otpušteni željezničar nije mogao da plati stanarinu, pa ga je stanodavac izba-

cio na ulicu s pokućtvom i ženom, koja je bila pred porodom. Treba istaknuti, da je taj fini stanodavac fašista »della prima ora«. Nesretni čovjek pošao je, da se potuži prefectu zbog toga što mu se dogodilo. Medjutim prefekt ga je otjerao i malo kasnije bio je aretiran jer — se dogodio škandal: njegova je žena na ulici, izbačera iz stana, rođila. Radi javne sablasni bio je taj željezničar otpušten iz službe i izbačen iz stana još i aretiran. Tako se to ide »verso il popolo« i tako se gleda na materinstvo u zemlji, gdje se toliko fraza napisalo o novoj demografskoj politici...«

BEDA V GORICI

Gorica, julija 1933. (Agis). Mesto u kaj čudno sliko, ki naredi neprileten vrt na domaćina, kaj šele na tuča. Ker so vrti veća dela kot je umobolnica v Gorici in okolic že končali, je čimdalje već bresposelnega delavstva, ki tava po mestu. Pravijo, da vsaka vojaška kuhinja skuhla tudi za določeno število brezposelnih enkrat na dan nekaj »mineštra«, ki jo razdelijo med najpotrebnije. Ti pa morejo imeti nekake listike s katerimi pridejo po to branu. Kapucini pridigajo v cerkvi o bedi, ki vlada v mestu, tolažijo in prosijo prispevkov za brezposelne. Zadnjih je pridigar rotil navzoče v cerkvi in dejan: »Pomagajte kolikor morete, drugače bomo vse pomrli! Samo-

stani so oblegani od sestradijane množice, katere ne morejo več potolažiti, kaj šele naštiti. Pravijo tudi, da kapucini skuhajo dnevno 800 litrov mineštre, ki jo razdelijo med stradajoče.

Da bi nekako potolažili svojo vest, skušajo prepričati ljudstvo, da bodo v kratkom zasedlj vse do Zidanega mosta, in potom da bo — »mir«. Vsled tega vlast med goriškim prebivalstvom čudno razpoloženje. Vojska, četvorni pakt, mir, itd. vse se vrati pred njim ko u filmu. Nekdo prorokuje mir, ki je zagotovljen z novim paktom ter preprečuje, da zdaj ni več nobenega upanja na rešitev našega ljudstva izpod italijanskega jarma.

Ujedno i dvojni dočepao vlasti. Tek je na oko paradoksno ako se talijanski fašizam i prema njemačkom etničkom i etničkom i prije provodi nasilnu politiku prema njemačkim manjinama u Južnom Tirolu. Ako se iz bliže pogleda, to je tako i vrlo razumljivo.

Za protuslovne i identične interese njemačkoga i talijanskoga fašizma može se pronaći usporedbu koja ih prilično objašnjava. Ako apstrahiramo njihovu zajedničku ideološku osnovu i sve analogije koje medju njima postoje, to oni još uvijek sliče dvjesti kapitalista kojima se dodešu interesi križaju, jer djeluju na istom području, ali se uzajamno podupiru protiv svih onih koji su načelno protiv njih.

Na misli koje smo gore iznesli naveo nas je jedan nov slučaj nasilja prema Njemačima u Južnom Tirolu. U jednom prijašnjem članaku, kada smo pisali o Južnom Tirolu, povodom drugih nasilja, istakli smo kako talijanski fašizam neće ništa odratiti od politike raznoredjivanja lamošnjih Njemača i tako Njemačka u tome ne može ništa poduzeti, jer je zbog drugih interesa vezana uz Italiju. Talijanski fašizam sa svoje strane otkrio smatra da pitanje Južnog Tirola nije takva stvar koja bi mogla škoditi odnosima s hitlerovskom Njemačkom. Da je tako, dokaz je ovo novo nasilje. Prvi dana ovo

ga mjeseca fašisti su u Bozenu razbili spomenik kralja Laurina. Spomenik predstavlja epizodu iz jednog njemačkog srednjovjekovnog epa, u momentu kada je kralj Istični Gota Teodorik svladao kralja Ladislava, patuljka Laurina. Stvar nema dakako nikakove veze s politikom, a još manje sa sadašnjim stanjem u Italiji. Međutim, Ettore Tolomei, interpretirajući mišljenje fašista, pronašao je da je taj spomenik provokacija i antitalijanska demonstracija, pa je otvoreno pozivao da ga se sruši. Kao krijeva treba naznačiti ovdje službenu fašističku Italiju, baš kao i kod uništavanja Gregorčeve ploče u Rihembergu, jer se tamo ovačkovi podvizi ne poduzimaju iz privatne inicijative. Oni koji su neupućeni u pravo stvari u Italiji, mogli su nakon Mussolinijeve izjave povodom oštećenja trogirskih lavora misliti, da Italija doista zna poštovati kulturne spomenike i drugih naroda, jer su dokumenti potvrdili krijevanstva i moraju biti poštovani bez obzira na njihov estetsku i umjetničku vrijednost... makar, ako su tudi časovitim gospodarima u zemlji...« Rušenje spomenika kralja Laurina, nakon ovakove izjave, ne mogu Njemači smatrati drukčije nego cincinckim izazovom, ali još uvijek ne takvim, da bi mogli povuci posljedice. Kada se kod toga ne gubi iz vida tako naglašavamo prijateljstvo između Ita-

TRSTU PRETI NOVA NEVARNOST!

Nemčija namerava zgraditi rensko-dunavski prekop, ki bi pomenil gospodarsko smrt Trsta.

Trst, jula 1933. — Trst propada. Mirzerija je na vrhuncu. Toda obetajo se Trstu veliko slabši časi in strahu pred to strašno bodočnostjo je dal izraza te dne celo sam »Il Popolo di Trieste«, opozarijoč tržaško in vso italijansko javnost na nevarnost, ki preti italijanskemu Trstu od največje prijateljice fašistične Italije — hitlerovske Nemčije.

»Popolo« priopoveduje, da se je hitlerjevska Nemčija odločila, da zgradi rensko-dunavski prekop in tako ustvari načrt, ki je bil zasnovan že pred svetovno vojno, česar izvršitev pa so preprečile vojna in povojna homatije. Sedanja Nemčija pa nocače izvršiti ta načrt, dasi bo treba za to ogromnih sredstev. Zaposli se pri teh velikih številkah svojih brezposelnih, a izvršitev načrta pomeni njen popolno osamosvojtje v trgovsko-prometnem pogledu. Ves njen promet, zlasti iz južnih njenih delov, ki je doslej težil k Jadranu, krene po dovršitvi prekopa po mnogo nevjerojatnih vodnih poti proti severozapadu.

Tržaški »Popolo« je prepričan, da bo imela zgradnja rensko-dunavskega prekopa brez dvoma teške posledice za Jadranski prekop, zlasti pa za tržaškega, čigra področja sega prav do tjakaj, kjer se bo pričenjal prekop na Dunavu, do Regensburga. List se sicer tolazi, da ostane, sodec po sedanjih razmerah, tudi po zgradbi prekopa vsaj Avstri

Italija sprema rat!**MUSSOLINI JE SAM PREUZEZO MINISTARSTVO RATA**

ZAŠTO JE OTSTUPIO GENERAL GAZZERA. — PROMJENE SU U VEZI S KONFERENCIJOM ZA RAZORUZANJE. — KONCENTRACIJA RATNIH MINISTARSTAVA. — BALBO MARŠAL I SEF GENERALSTABA?

Trst, 23. jula.

Pretsjednik vlade Mussolini poslje pet godina ponovno preuzeo Ministarstvo vojske. Dosadašnji ministar vojske, general Gazzera, povukao se. U vezi s tim izvršene su promjene u čitavom sastavu ovog ministarstva. Državni potsekretar u Ministarstvu vojske, Manaresi, takodjer je otstupio. Za novog državnog potsekretara u ovom ministarstvu načinjen je armijski general Baistrocchi, dosadašnji komandant armijskog korpusa u Veroni. On je danas položio zakletvu.

Nedavno je u talijanskom parlamentu, u diskusiji o budžetu Ministarstva vojnog, istaknuta potreba da se ministarstvo vojske, mornarice i avijacije fuzioniraju u jedno ministarstvo. Izgleda da je ova kombinacija za sad odbaćena i da će Mussolini, preuzimajući ponovno ministarstvo vojske, koordinirati prestižom rad ovih triju ministarstava, ostavljući pri tome sadašnjem ministru, Balbu, i ministru mornarice, Sirianni, slobodne ruke za dalji rad u ovim ministarstvima. Značajno je da je prije ostavke dosadašnjeg ministra vojske general Gazzera naimenovan za komandanta armijskog korpusa i kao takav stavljen na raspoloženje. To isto učinjeno je i sa sadašnjim ministrom kolonija, generalom De Bonom. Ne isključuje se da bi uskoro i Ministarstvo kolonija imao da preuzeme Mussolini.

Današnji listovi ističu važnost ovih promjena u strukturi vlade pa pri tome napominju da Mussolini preuzima Ministarstvo vojske u jednom od najvažnijih momenata, kad se ima da riješi pitanje opće redukcije naoružanja i kad će, u vezi s tim, morati biti donijeta važna rješenja ne samo nacionalnog, već i međunarodnog značaja. »Giornale d'Italia« tvrdi da je Mussolini predestiniran za ministra vojske. On kao vodja fašizma, šef vlade i pretsjednik Vrhovnog odbora državne odbrane, može jedini da koordinira funkcioniranje

svojih ministarstava državne odbrane. Njegova genijalnost kao političara ispunjena je dubokim psihološkim poznavanjem masa, i to mu daje mogućnost da rukuje i komanduje svima vojnim snagama zemlje i u miru i u ratu. On je dobro upoznat s vojnim disciplinama kao i sa funkcionišanjem nacionalne milicije, jer ovom pitanju poklanja naročitu pažnju i proučava ga već mnogo godina. Kao pretsjednik Vrhovnog odbora za državnu odbranu on je svojim lucidnim predlozima iznenadivao generale, admirale i razne vojne eksperte. Oni su se divili koliko je Mussolini kompetentno, lucidno i sintetički sudio o najdelikatnijim vojnim problemima.

BALBO BUDUĆI SEF TALIJANSKOG GENERALSTABA.

Pariz, 23. jula.

U vezi sa smenjivanjem talijanskog ministra vojnog rimske dopisnik »Tempo«, nastoji da objasni zašto je g. Mussolini uzeo portfelj vojske u svoje ruke.

»Prije svega ne treba zaboraviti, veli dopisnik, da se sve države s obzirom na ženevsku konferenciju nalaze pred teškim pitanjem smanjivanja naoružanja. Prema tome u vezi sa prestojećim solucijsima, koje će možda iziskivati izvjesne preobražaje i preuređenja državne odbrane u svima zemljama moguće je da je g. Mussolini želio da u svojim rukama ima vojsku.«

Dopisnik upozorava na to da je talijanska vlada nedavno donijela odluku po kojoj bi načelnik glavnog generalštava moglo biti ne samo neko lice iz redova suhozemne ili pomorske vojske, već i iz redova vazduhoplovstva. Kad se tada vladina odluka doveđe u vezu sa jednom drugom odlukom, po kojoj se u talijanskoj vojsci zaista moglo očekivati krupne promjene. Dopisnik predviđa da će general g. Balbo, kada se bude vratio iz Amerike, biti naimenovan za maršala i za šefa glavnog generalštava.

PISMO IZ ILIRSKE BISTRICE

Julija, 1933.

Prilika je, da zopet odpošljemo par vrtstic iz naše doline. Vedno imamo napisati kaj takega, kar je dobro, če izve še kdo iz ven naše okolice.

Pred par dnevi nas je obiskala takozvana

volaška kolona avtov.

Bilo je približno 50 avtomobilov, ki so obšli našo mejo od Gomanca do Jurjeve doline nato so prišli v Trnovo ter tukaj ostali dva dnia. Vojaštvo, ki je krožilo po cestah, je kazalo že od daleč sadove it civilizacije. Skoraj, da ne znajo drugega prepevati kot pesmi, ki nas izvajajo in žalijo u naših najglobljih čustvih. Prepevaju namreč izključno pesmi proti Jugoslaviji in proti nam Slovnom.

Kadar stopi človek zvečer ali v nedeljo korak iz hiše, vidi, kako se pretaka zelena reka zelenega vojaštva po cesti. Vedejo se tako nesramno, da se človek mora zares zadržati, da ne zgrabi prvega in ga trešči ob tla. Ko gredo mimo njih naša dekleta jih izvajajo, kričijo za njimi itd. Seveda, saj tako delajo ljudje, ki jim je usojeno, da nam prinesejmo vsaj malo civilizacije iz globokih virov...

Pa vendar smo lahko ponosni na naš kraj, vedno in vedno imamo visoke goste.

Sedaj je že kakih štirinajst dni pri nas približno 60 častnikov s 4 ali 5 generali.

Vsak dan se odpeljejo z velikimi avti na mesta, kjer se bodo vršila nova velika vojaška dela. Sedaj se je začelo kanaliziranje reke Reke. Podri se jezove, in s tem ustavili mljine in žage. Lastniki pa niso dobili še nikake odškodnine. Kanalizacija ne bo služila v to, kar zatrjujejo, namreč za izboljšanje terena, pač pa v vojaške svrhe. V slučaju morebitnega naglega umika vojaških čet bi bil beg zelo otežkočen, ker je voda po nekaterih krajeh zelo globoka, zato pa bodo naredili povsod ravno strugo, da bo voda hitreje odtekla in bo le 50 cm visoka.

Govor se,

da bodo odvezeli našim ljudem na vsaki strani vode po 300 m zemlje ter tam naselili svoje kolone, z namenom, da zasejajo tudi pri nas tujčeve seme.

POL MILLJONA VOJAKOV V REŠKI POKRAJINI

Reka, julija 1933. (Agis). Za letošnje vojaške manevre, ki bodo največji od doseđanjih v naših krajih, je napovedanih pol milijona vojakov samo na ozemlju Reške pokrajine. Vojaške vaje se bodo vršile večno u obnejnem pasu. Kmetje se jih zelo boje, ker tako veliko število vojakov bo povzročilo še več škode ko v preteklih letih.

STRATEGIČNE POTEKINOVE VASI

Postojna, julija 1933. (Agis). V eni izmed prejšnjih številk našega lista smo poročali, da so na Duhu med drugim sezidali tud i okrog 10 hiš, ki naj bi zbrisale lice vojaškim napravam. Stavbe so na zunaj res tako urejene, da naredijo utis stanovanjskih

cestah in drugih vojaških delih nadaljujejo z vso paro. Sedaj so pričeli z delom nove ceste, ki se bo odcepila pri železničnem mostu, šla pod kolodvorom, se prikazala zopet pri Samsovih parnih žagi in šla potem dalje do Žabčic. Pričeli so tudi z delom vojaške ceste, ki bo šla iz Trnovega pod Stražico, pride v veli v Mrzlem dolu ter krene na levo in zveče cesto na Koritnice.

Na vseh koncih in krajin se vidi kriza in pomanjkanje.

ali kljub temu ne zmanjka denarja za vojaška dela. Novih 5 milijonov misli država zazidati v vojašnice in letališče v naši dolini, ki se bo v kratkem pričelo graditi.

Kako more biti kmetu, delavcu, si ni težko misliti. Prvemu bodo kmalu izgnali še zadnji rep iz hleva za davke, drugemu pa plače tako krčilo, da bo moral kmalu delati samo za bol, blagajno, sindikat itd.

Navaden delavec ima — če ima zapršenje — 1.20 do 1.40 L na uro.

Za bol, blagajno, sindikat in drugo plača dnevno 2 L. Tako si lahko vsakdo predstavlja, kako lahko delavec, družinski oče vzdržuje svojo familijo. Kmet nima kaj prodati; mleko prodaja v mlekaru po 0.30 do 0.40 L in še to mu plačajo po dveh ali celo treh mesecih. Davke pa je treba plačevati redno ... Pomislimo samo, da plačuje srednji kmet, kateri more rediti 3 do 4 krave, — 2000 L letnih davkov.

Ne smemo se čuditi, da, drvilo posestva v propast.

Fašizem pije kri, ker rabi denar. Naša dnevnica vodi in še dičnejši »duce« ob vsaki priliki dokazujejo, da so pošteni. »Nudi alla meta!« Če pogledamo, kako naši podestati gospodarijo s tujo, lastnino, nam ne bo težko predstavljati si, s kakšnimi lopatami žrejo še njihovi vredni voditelji.

Iz gotove strani se sliši, da bodo ta teden vozili pod Snežnik velike topove. Ob takih prilikah zastražijo vse ceste ter ustavijo ves promet. Toda, če bo noč še tako temna, če bodo ceste se tako zastražene, mi bomo vido deli v bomo poročali. (rob)

hiš, namenjene pa so skladiščem, vojašnicam i dr. Vseh dokončanih poslopil je že 17. Vsaka stavba ima dimnik, ena, največja izmed njih pa celo nekak zvonik s križem. Strehe so krite z opeko in deloma z nekim drugim materialom. Stavbe, četudi na zunaj ne zgledajo velike, so v notranjščini zelo prostorne. Vsa poslopja so zidana med drevenjem. Priopovedujejo celo, da so morali zidariji drevesa, ki so jih pustili tik ob temeljih, odtegniti u zvimi, da ne bi ovirala pri zidanju. Paziti so morali na vsako vejo, da jo niso pokvarili, sicer bi bili kaznovani. Ko so stavbe popolnoma dokončali, so drevesa odvezali, tako da zdaj zgleda, ko da bi drevesa zrasla poleg zidu in ne obratno.

SLOVANSKO LJUDSTVO POD MUSSOLINIJEVIM JARMOM**Interesanten članek**

Neka ugledna antifašistična revija, ki izhaja v Parizu v ital. jeziku, je prinesla v juniji številki zanimiv članek o naši manjšini v Italiji. Pod naslovom »Il popolo sloveno sotelo il giogo di Mussolini« prinaša zanimiva razmotrovanja, ki jih navajamo celotno v prevodu, ker so zanimiva v prvi vrsti radi načina gledanja dela Ital. antifašistične emigracije na naš problem. Članek je opremljen s slikami 5 naših žrtv, slikami Ladavca Vekoslava in Dušana, Bačca Viktorja in Gortana Vladimira ter sliko požganega Narodnega doma v Trstu. (Agis).

Nobena porrajina v Italiji ni toliko pretrpela zaradi bede in fašističnega terorja kakor ravno Julijsko Krajinu. Slovensko ljudstvo, podvrženo italijanskemu imperizmu, trpi kot ostalo delavstvo potoloka poleg ekonomskoga in političnega zatiranja od fašistične in kapitalistične diktature, še težo krute politike zatiranja, ki hoče vzeći Slovencem njihovo narodno fisionimo in njihov jezik.

Klub bedi, ki jo je prinesla italijanska okupacija in predvsem fašizem v bore koče slovenskih delavcev, klub uničenju načelnelementarnejše svobode, klub vsemu temu je nastopilo še sistematično zatiranje, izvedeno z vsemi potankostimi, organizirana provokacija, vsakodnevna sramotitev in palica. V vsakem mestu, vasi, v vsaki hiši, lahko vsak Slovenec pove na desetine, stotine dogodkov fašističnega terorja. Ni je vasi v kateri ne bi »miličnik«, z odkrito ali pokrito protekcijo marešala kabineterjev, onečastil kakega dekleta, tepel moža, ali da ne bi na kak drugi način kaže svojo moč. V slovenskih vaseh materje grozijo otrokom, če jih hočejo ostrasti, s tem, da jim rečejo, da bodo poklicale »fašista« ali »Italijana«, kot jih navadno matere strašijo s cigani. Naravno, da se klub vsemu temu ne utrudijo s kričanjem o njihovi misiji, češ, da bodo »prinesli svetu rimsco civilizacijo.«

Pred kratkim je prineslo »Jutro« iz Lubljane trditve, da v Julijski Krajinji analafetizem narašča od 1. 1921. sem. Čeprav bi bilo interesantno vedeti za vir te ugotovitve, klub temu nihče se ne more čuditi, ako pomisli, da je fašizem zapr vse slovenske šole in jih nadomestil z najslab-

antifašistične revije

šimi italijanskimi, ki so zasedene z najslabšimi učnimi močmi in po nekod še celo začasno. Slovenski učitelji so bili odpuščeni ali pa službijo v Siciliji in Kalabriji. V šole Julijsko Krajinu so pa poslani italijanski učitelji, ki ne morejo naučiti ničesar, ki jih ne razumejo in ker učitelji ne razumejo jezikot otrok. Slovenski jezik je odprtven iz vseh uradnih dokumentov, slovenski jezik je izgnan iz šol, gledališč, javnih uradov in lokalov, slovenska popevka je smatrana kot »protidržavno« delo. Slovenske publikacije (tudi čisto literarne) so ovirane v izdajanju na vse načine in praktično onemogočene. To je prispev k civilizaciji, ki ga je italijanski fašizem, prinesel napredovanju ljudstvu, kulturnemu in človeškemu, katerega odstotek analafetov je mnogo nižji kot v pretežni večini italijanskih pokrajin.

Način vladanja, ki ga poskuša italijanski imperializem nad slovenskim ljudstvom, je eden izmed mnogih kolonialnih načinov vladanja in zatiranja. Toda to je le ena izmed tolikih strani fašistične premoči, ki je izvršena nad polovico milijona ljudi, katerim so vzeli ime ali pa popočili. To ni nič drugega kot en del velikega truda za raznaroditev, sistematično izvršena s strani birciev italijanskega kapitalizma v Julijski Krajinji. Ni nič drugega kot člen verige, s katero usušnjuje italijanska premoč slovensko ljudstvo; a to verigo hoče slovensko ljudstvo na junaški način raztrgati v že 12 letni vsakodnevni bitki za kruh, za svobodo, za pravico do samoodločitve. Na čelu te borbe je slovensko ljudstvo, slovenski delavec, delavci so skoraj vse tiisti, ki so v Ječah, delavci so v velikem številu tiisti, katere so fašisti ubili v pocestnih zasedah, delavci so oni, ki jih je fašistična vlada postavila pred puške (od 9 na smrt obsojenih antifašistov je 5 Slovencev).

Italijanski delavci so edini s slovenskimi brati ter čutijo dolžnost, da tudi oni pripomorejo z vsemi svojimi močmi k njihovi odrešitvi. Italijanski delavci nočajo, da bi bilo slovensko ljudstvo zatirano, da bi bilo zabranjeno govoriti v njegovem jeziku in imeti svoja lastna slovenska imena. Italijanski delavci nočajo biti »hudici«, s katerimi strašijo slovenske materje svoje nebogljene otroke.

KAKŠNO LEGITIMACIJO IMATE?

Vsakdo, kdor hoče v pravnociviliziranim svetu kaj dosegči, se mora za to izkazati s pravico, — imeti mora za to pravilno legitimacijo.

Italijani hočejo danes nekako pokroviteljstvo nad Podunavjem in nekako nadoblast, če ne celo gospodstvo nad Balkanom in sicer zato, da bi potem lažje uresničevali svoj megalomanski načrt o obnovi nekedenjega rimskega imperija. Poglemo nekoliko, kakšne pravice, kakšno legitimacijo imajo za to in to najbolje spoznamo, ako nekoliko pretehtamo njih preteklo in sedanje politično delovanje.

Dokler so zdihovali pod Radetzkyjem, so strahovito obsojali avstrijsko tiranstvo in prav so imeli! — Ko so pa postali sami svoli, so pozabili na lastno trpljenje — in tako in še celo mnogo, mnogo bujše so jeli pripravljati svojim bližnjim in daljnjim sedom.

Bahato opirajoč se na proslilo 2000letno kulturo in na »potrebo«, da se razširi ta slavna kultura tudi na tujih zemljah so Lahi dobili mandat za razne kolonije v Afriki, kjer so se bili spravili tudi nad Menelikom, a ta jih je s svojimi Črnimi strahovito našli, potem so si 1. 1911 izmoldovali nov mandat in s tem so zasedli Tripolitanijo in toliko druge zemlje, da bi iz nje labko napravili več italijanskih kraljestev, — istodobno so na tako rasfiniran in zvit način zasedli Dodekanes in po končani svetovni vojni jim je mirovna konferenca v Parizu dala »pravico«, da so zasedli Južni Tirol in naše Primorje. Vsled »dogovora« so dobili Italijani tudi proste roke v Albaniji...

Bog ve, ali se je zavedala »vsevedna diplomacija«, t. j. tisti najviši mednarodni forum, ki ne odloča, o usodi ene ali več oseb, ampak o usodi celih narodov in del, — kakšne posledice bo imelo vse to, kar je diplomacija tako lahko izvedela Italijanom?! In ko so Lahi sprejemali te zemlje v lastno moč, so mednarodnemu foru obljubovali višek

KOMEMORACIJE...

Posljednja sjednica saveznog direktorija a Ljubljani koncem prošlog mjeseca, pretresala je pored ostalih točaka dnevnog reda i pitanje, vrlo važno u organizacijsko-društvenom životu naše emigracije: pitanje komemoriranja žalosnih spomenika naše najnovije, poslijeratne prošlosti.

Kako se i u komunikatu saveznog vodstva (u pretprišlom broju lista) vidi, direktorij nije trebao učiniti ništa drugo, nego konkretnizirati želje i prijedloge pojedinih naših organizacija i mišljenje lanjskog emigrantskog kongresa u Beogradu. I da je tim prijedlozima i željama logičnu i opravdanu formulaciju, koju se bazira na tome da je obzirom na prečesto komemoriranje datuma, koji iako svaki za sebe imaju svoje veliko značenje, ali jer se redaju jedan za drugim u relativno kratkom vremenskom razmaku, najopportunije, da se komemoriranje svede na jedan dan, — 12 novembra. Uzet je taj datum kao dan odakle izviru sve loše i tragične posljedice za naš narod u Julijskoj Krajini.

Direktorij je prema tome 12 novembra filcirao kao obvezatni, oficijozni žalosni dan u godini, ostavljajući međutim pojedinim organizacijama na volju da i pored toga dana održavaju eventualne komemorativne prirede u skladu sa lokalnim potrebama.

Takov zaključak Saveznog vodstva naglasili smo već, jedino je logičan i oportun. Fakat što je to bila želja i prijedlog raznih organizacija i mišljenje beogradskog kongresa, govori zaključku još većna u prilog. Znači da su pojedine organizacije iz prakse same uvidjele da je u našem emigrantskom društvenom životu potrebitno uvesti harmoniju i sistem, te komemoracije svesti na pravu mjeru. Diktat iskustva i svršishodnosti bio je ovaj glavni motiv što govori, da je ovaj zaključak bio i umjestan i nužan, da je bio diktiran stvarnim razlozima.

Jesenki mjeseci nose nam tri tragična dana: 6 septembra (Bazovica) 17 oktobra (Gortan), 12 novembra (Rapallo). Pored ovih glavnih dataka koji se redaju jedan za drugim u tri mjeseca, život sam u našoj emigraciji i organizacijama donosi još za cijelu emigraciju ili pak pojedina društva tokom godine niz raznih spomenika (smrt istaknutijih ličnosti, obljetnice društava itd.) kada se održavaju komemoracije odnosno spomenoslave. I vrlo je dobro istaknuto, da kult svih ovih dataka može u našim najbitnijim emigrantskim redovima pobuditi manju manifestiranja. Pribroje li se k tome razni spomenici i proslave u vezi sa našom historijom, onda se može dobiti, i to tek približno, sliku o tome kako u našim organizacijama za druge zadatke emigracije i u najboljem slučaju ostaje tek vrlo malo vremena.

Da nas se krivo ne shvati. Apsolutno nismo protiv komemoriranja, pogolovo ne obzirom na datume najbliže nam i najtragičnije prošlosti, jer je to dio našega današnjeg zivanja; uroniti u to, zamisliti se i shvatiti domaćaj i značenje tih dataka znači potražiti ispravnu orijentaciju koja pojačava smisao naše borbe. Ali smo protiv odvećeg vanjskog i formalnog komemoriranja, koje bi bilo samo sebi svrhom i moglo postati glavnim i pretežnim dijelom interesa naših organizacija.

Ali ne samo obzirom na našu emigraciju, koju pretjerano i skrenuto održavanje kulte komemoracije može uljuljati u neku paradnu i elegičnu nastrojenja i manju reprezentacionu manifestiranju bez jačeg efekta zbog samog manifestiranja, koje potiskuje iz vida druge isto tako važne probleme — kult takvog komemoriranja ima i prema vanjskoj javnosti u propagandnom pogledu negativne efekte, protivno onog što želimo postići, jer se javnost zasićuje takvim našim stupinima kojima kad se mnogo optjeru ne zna prave svrhe niti opravdanja. Uostalom sa sredstvima i moćima koja stoje pojedinim društvima na raspolaganje, ona niti ne mogu da u takvim prigodama spremi testit i značajan, solidno pripravljen program, koji bi bio na visini i koji bi sam u sebi nosio elemente uspjeha, program na koji se ne dolazi preko volje iz raznih poznatih obzira, zbog reprezentacije i t. d., već iz istinskih spontanih, emotivnih pobuda. Svakako znade da više vrijedi za našu propagandu jedna solidna priredba (u ovom slučaju komemoracija) ali zbilja solidna u svakom pogledu, nego više manjih sa polovitim ili slabim uspjehom.

Jos nešto. Istovremeno komemoriranje naših poslijeratnih žrtava — 12 novembra, u cijeloj emigraciji, ne samo što će biti od jateg dojma prema vani nego će ono značiti i našu jaču emigrantsku svijest povezanosti, poistovjetavanja skupnih interesa, uniteti u našoj redovnoj potrebi amalgam.

Zaključak Saveza o komemoriranju 12 novembra pozdraviti će cijelo sva naša društva. Savez je svojom odlukom opravdao i u ovom pogledu svoju funkciju. Na društvena je da svojim radom daju sadržaj i smisao ovom zaključku, da ga privedu u život. Da na taj način kult Gortana, bašovičkih žrtava, smisao Rapalla dodje u nošim redovima do jačeg izražaja i punije afirmacije. — T. R.

IZVANREDNA SKUPŠTINA DRUŠTA „ISTR“ U NOVOM SADU

U nedjelju, dne 23. jula o. g. održana je vanredna Skupština društva „Istra“ u Novom Sadu, koja je bila vrlo dobro posjećena. Skupštini su prisustvovali i brojni članovi iz provincije, a kao gosti dosli su i predsjednik zagrebačke „Istre“ i potpredsjednik Saveza g. Ivan Stari, te u ime Uprave. Pošto je još slab, g. Opašić se povlači, a potpredsjednik vodi dalje skupštinu i daje riječ tajniku g. Juričiću, koji se u svoje ime također zahvaljuje na povjerenju, koje mu se već šesti put ukazuje.

Ozajevajući se tom povjerenju veli g. Juričić, primam na sebe dužnost, koja nije lakša. Iako je teška, ja je prihvaćam, jer mi tu dužnost nalaže moja emigrantska svijest, ljubav prema zarobljenoj braći, do naše cijelokupne emigracije i sviju Vas. Kad mi to saviest ne bi nalagala, smatram da se nedostojnim sinom naše nesretne Istre, koja me je rodila i ohranila. Kad se ne bi primio te dužnosti, značilo bi da negiram sve ove velike i bezbrojne žrtve, koje su doprinesene na oltar naše domovine, te da se odičem porijekla i svetog imena neoslobodjene grude. Obraća se članovima apelom, da se ostave licih zadjevica, radi kojih bi mogla trpjeti naša stvar. Poziva članove na složan rad i da pomazu upravnim u njenom nastojanju. Ne samo ljubav, već i zajednička mržnja da istog neprijatelja treba da nas složi. Radi naše nesloga, naša braća bi još više trpjeli, a crne košulje podigle bi glavu. Mi, koji smo ovđje, koji imamo u onom zemaljskom paketu naše roditelje i braću ne smijemo se razdvajati na našu sramotu i propast a na zlu radost naših neprijatelja. Na složan i ustrajan rad, jer samo tako postići čemo naš konačni cilj: slobodu Julijske Krajine.

Zatim obrazlaže značaj današnje vanredne Skupštine kao i razloge, koji su doveli do današnje Skupštine. Zadatak Skupštine je da si izabere novu upravu, koja će da povede društvo ka napretku i do novih uspjeha. Pošto je primljen njegov izveštaj, zahvaljuje se g. Crnobori na povjerenju i sadržinu, koju mu je ukazala stara Uprava za vrijeme trajanja krize, i pošto smatra da je današnjim danom izvršio svoju dužnost, predlaže Skupštini da si izabere drugo lice, koje će pretjesavati današnjoj Skupštini. Za predsjednika Skupštine predlaže g. Lazu Ljubotina, što se sa aklamacijom prihvata. G. Laza Ljubotina zauzimajući mjesto pretjesavajućeg, zahvaljuje se na povjerenju i počasti i prije prelaza na dnevni red predlaže izbor dvaju ovjerovljača zapisnika, gg. Burica Zvonimira i Rosandu Josipa. Što skupština prima.

Prelazeći na dnevni red, predlaže da se najprije izabere kandidacioni odbor od tri lica. Izabrani su gg. Tihomir Cukon, Jakov Mihaljević i Rudolf Jugovac. Poslije odmora ulazi kandidacioni odbor i g. Mihaljević čita listu nove Uprave. Pretjesavajući stavlja na glasanje ovu listu kandidata, i pošto se niko nije javio sa drugim predlogom, već jednoglasno glasao za ovu listu, proglašuje ovu listu izabranom, u koju ulaze: Predsjednik: g. Opašić Ivan, viši čin. Dunavske finansijske direkcije; potpredsjednik: g. Laza Ljubotina, čef berze rada; tajnik I.: g. Juričić Lujo, članovnik Ljubijske kreditne banke; tajnik II.: g. Cukon Tihomir, mehaničar kod Ratne Mornarice; blagajnik: g. Pečar Jakov, viši činovnik Direkcije Pošta. Odbor: g. Kirac Ante, činovnik Direkcije Pošta, g. Čuk Stanko, stolarski majstor pri Ratnoj Mornarici, g. Grigorina Vjekoslav, kazandžija, g. Mihovilović Ivan, car, posrednik. Zamjenici: g. Prašelj Eugen, činovnik kontrole mjera; g. Rosanda Josip, vojni činovnik; g. Rudolf Jugovac, trg pomoćnik; g. Baučer Antun, elektromehaničar. Nadzorni odbor: g. Šajn Josip, penzioner; g. Mihaljević Jakov, brodograditelj; g. Mučić Franjo, mehaničar.

Skupština je sa velikim oduševljenjem pozdravila novu Upravu a g. Ljubotina kao potpredsjednik, u odsustvu g. predsjednika, zahvaljuje se lijeplim govorom na povjerenju, koje je Skupština sa takvim oduševljenjem ukazala novoj Upravi. Poziva sve članove da budu uvijek u pomoći Upravi, koja će nastojati da učini sve što bude u njenoj moći za što bolji jednodušni i žele društvo svaki napredak i uspjeh.

Izboram nove uprave, u koju su pored dosadašnjih članova ušla i nekoja nova lica, društvo će da produži put, koji je zatvrla bivša Uprava. Tijesnom saradjnjom sa svima članovima, dat će nova Uprava društva većeg poleta, a reorganizacijom i podjelom rada opravdati će sve nade, koje se u nju polažu. Saradjivat će sa svim bratskim organizacijama širom cijele Jugoslavije, te će kao član Saveza Jugoslavenskih emigrantskih organizacija i u buduće zastupati zajedničku ideju i propagirati kult otežih krajeva i misao na neoslobodjenu braću.

Poslije podne prisustvovali su učesnici Skupštine na čelu sa novom Upravom te g. Starim utakmicima, koju je priredila sportska sekacija S. K. „Istra“ u Petrovaradinu. Poslije utakmice priredjena je zabavna, koja je potrajava do poslije 10 sati na večer, kada su svi otpratili g. Starog na stanicu.

Tako je eto riješena ova kratkotrajna kriza, koja je nastala ne iz nekih licih ili drugih pitanja ili pojavom opozicije, već jedino željom za što veću aktivnost u radu te da se članstvo što jače privrže uz društvo. Opozicije nema, jer su svi članovi jednodušni i žele društvo svaki napredak i uspjeh.

Izboram nove uprave, u koju su pored dosadašnjih članova ušla i nekoja nova lica, društvo će da produži put, koji je zatvrla bivša Uprava. Tijesnom saradjnjom sa svima članovima, dat će nova Uprava društva većeg poleta, a reorganizacijom i podjelom rada opravdati će sve nade, koje se u nju polažu. Saradjivat će sa svim bratskim organizacijama širom cijele Jugoslavije, te će kao član Saveza Jugoslavenskih emigrantskih organizacija i u buduće zastupati zajedničku ideju i propagirati kult otežih krajeva i misao na neoslobodjenu braću.

U četvrtak 13. jula t. g. na dan obilježenja zapaljenja trščanskog Narodnog doma „Balkan“, održan je u Biogradu komemorativni sastanak. Sastanak je održan u 9 sati na večer u društvenim prostorijama. O predmetu, a u vezi s istim uprće o prilikama naše braće u Julijskoj Krajini, predavao je učitelj-istranin brat Ivo Mihovilović, koji je, kao sin zarobljenje Istre, prikazao prisutnima stanje našeg naroda pod Italijom. Predavanje je na prisutnu braću očito djelovalo a predavač je često bio prekidan ogorčenim protestnim poklicima na adresu tirana. Predavanje je završeno poklicima Jugoslovenskoj Istri, Jugoslaviji, Ni. Vel. Kralju i Vladetačkom Domu.

U svrhu da se upozna ovdašnje pučanstvo sa rak ranom na našem narodnom tijelu, priredjivači imaju u vidu još nekoliko predavanja o prilikama naših sunarodnjaka pod Italijom.

Na istem sestanku je bil pri društvenih zadevah sprejet soglasen sklep, da se društvo udeleži prireditev u Črnomlju in Škofiji Lok. ter bo na obuhvatu aktivno sudjelovalo u dramskim, mandolinističkim in pevskim odsekom.

Omenjeni odsek stalno studiraju program, ki ga bodo izvajali na teh prireditvah ter z veseljem ugotavljamo, da se članice u članu z resno vremenu pripravljaju na dva nastupa, kjer se bo ponovno afirmirala trdnja volja emigracije, da čimprej premagá vse ovire in doseže končni cilj.

HIMEN. Ljubljana, 19. jula 1933. (A gis). Dne 16. t. m. se je poročil v Ljubljani rojak dr. Joža Wilfan, odvetniški pripravnik. (sin našega poslanca dra Wilfana) z gdč. Marijo Bukovčevu, slušateljico filozofije. Obilo sreć!

KOMEMORACIJA

VJEKOSLAVA SPINČICA V CELJU
Protest nad nekulturnim činom italijanskih oblasti v Rihembergu.

Celje, 24. jul.

Preteklo nedeljo je priredila celjska »Soča« v malo dvoranji Narodnega doma javno komemoracijo za pokojnim Vjekoslavom Spinčićem.

Dvorana je bila za to priliko primerno okrašena s kraljevo sliko, zastavami, grbom lipovim zelenjem. Pod kraljevo sliko je visel na črnom floru grb Istre.

Vabilo »Soče« so se odzvala sva narodna društva tako Sokol, Jadranska straža, J.-C. liga, C. M. D. in druga, nadalje zastopniki civilnih in vojaških oblasti ter veliko število občinstva, ki je napolnilo dvorano.

Točno ob 11 uri otvoril predsednik prof. Gorjup proslavo ter pozdravi vse prisotne, ki so se prišli oddolžiti spominu velikega pokojnika.

Nato je 12 članski moški zbor lepo odpeljalo »Vjekoslavu Spinčiću«. Za svoje izvajanje je želil zbor priznanje. Omeniti moramo, da je bil to prvi nastop pred kratkim ustavnjenega pevskega zборa. Da pa se je že lahko predstavil širši javnosti — in z uspehom — je gotovo zasluga požrtvovanega v pridnebovem. Savelija, ki je privabil zbor za ta prvi nastop.

Sledil je slavostni govor dra Mikuletiča. Govornik nam je orisal najprej na kratko težke razmere, v katerih je živel hrvatski narod v Istri, katero je škof Dobrila po vsej pravici imenoval »tužna Istra«. Težko je bilo delo, katerega je bilo treba izvršiti. Toda ljudje kot Dobrila, Vitezovi, Mandić, Laginja in Spinčić niso obupali temveč se pridno lotili dela in tako v vsakem pogledu dvignili obubožani istarski narod.

Nato nam je govornik orisal pokojnikovo politično delovanje, iz katerega smo uvideli, da je bil pokojni Spinčić vseskoz neomabilij borec za narodovo svobodo in pravico. Temu narodu je ostal zvest do smrti, le žal, da se mu ni izpolnila načela življenska želja, ko bi mogel gledati, kako bo vzšlo tudi istarskemu narodu sonce svobode iznad Učke.

Svoj govor je končal: »Umrl je velik patriot, Jugoslovan. Delo, ki ga je dovršil bo ostalo, a nadaljevali ga bodo njegovi mlajši učenci. Vjekoslavu Spinčiću Slava!«

Prisotni so stope zaklicali pokojniku Slava.

Sledila je deklamacija g. Čebularia:

Srečko Kosovel. »Dumak« in recitacija g.

Hribarja: »Poslednjemu od istarskog trojista« od R. Katalinič-Jerevca.

S tem bi bila proslava končana. Toda tov. predsednik se je spomnil pred kratkim izvršenega nekulturnega škandala italijanskih oblasti, ki so dale razbiti v Rihembergu spominsko ploščo Simona Gregorčića ter ostanke dale vreči na gnoj. Z ostrom besedami je ožigosal postopanje oblasti, ki se tako rade ponajpalo s svojo propadlo 2000-letno kulturno.

V ta namen je g. Gaberšček recitiral S. Gregorčičev »Soči«. Podal jo je tako temperamentno in s takim občutkom, da se marsikatero oko orosilo.

Na koncu so vsi prisotni stope zapeli »Hej Slovani«, ter se mirno razšli. — o.

KOMEMORACIJA POŽARA TRŠČANSKOG NARODNOG DOMA U BIogradu

NA MORU.

U četvrtak 13. jula t. g. na dan obilježenja zapaljenja trščanskog Narodnog doma »Balkan«, održan je u Biogradu komemorativni sastanak. Sastanak je održan u 9 sati na večer u društvenim prostorijama. O predmetu, a u vezi s istim uprće o prilikama naše braće u Julijskoj Krajini, predavao je učitelj-istranin brat Ivo Mihovilović, koji je, kao sin zarobljenje Istre, prikazao prisutnima stanje našeg naroda pod Italijom. Predavanje je na prisutnu braću očito djelovalo a predavač je često bio prekidan ogorčenim protestnim poklicima na adresu tirana. Predavanje je završeno poklicima Jug

Naša kulturna kronika**MLADINSKA KNJIŽEVNOST IN PRIMORSKI KULTURNI DELAVCI**

Mladinska matica v Ljubljani, katero so pred šestimi leti organizirali predvsem primorski učitelji, ki so bili izgnani iz Italije, je tudi letos izdala 4 knjige, ki so pred kratkim izšle, in sicer:

1) »Kresnice«, zbornik člankov o Jugoslaviji, predvsem o Sloveniji. Govorijo zelo mnogo na našem zasluženem Primoru in prinašajo poleg slike Narodnega doma v plamenih tudi več drugih pokrajinskih slik naše primorske obale.

2) »Loveci na mikrobo«, spisala Marija Kmetova, ie knjižica realne vsebine, kjer pisateljica podala mladini v poljudni obliki in skoraj v beletrističnem slogu življenjepise in delo najznamenitejših raziskovalcev bacilov za človeško zdravje.

3) »Slikanica za vesele in žalostne čase«, spisala Anica Černejeva, ilustriral Edo Deržaj v krasnem štiribarnem tisku. Knjižica je vrsta v dovršenih pesnicah in v dovršenih ilustracijah zloženih veselih simboličnih zgodbic iz živalskega in rastlinskega sveta.

4) »Brkona Čeljustnik«, spisal Bogomir Magajna, ilustriral Božidar Jakac, je pravljica, podana v besedilu in sliku na poseben nov pravljični način. Snov nas spominja na krasko pokrajino z vsemi podzemalskimi krasotami in čari, ki so prišli do izraza ne samo v pravljici, ampak tudi v slikajnih ilustracijah Božidaria Jakca, ki se slike zelo harmonično spojil z besedilom.

Vse štiri knjige so bile med otroci sprejeti z velikim veseljem in tudi odmev v dosedanjem kritiki je zelo ugoden.

V šestih letih obstaja, se je Mladinska matica, ki jo lahko štejemo med naše, že po ustanoviteljih in po sotrudnikih, saj je med najboljšimi mnogo Primorcev, povzela nad vse ostale slovenske mladinske knjižnice. Med sedmimi slov. mladinskim listi, ki izhajajo v nakladi od 1.000 do 4.000 izvodov, je zavzel prvo mesto »Naš rod«, ki ga izdaja Mladinska matica kot mesečno glasilo. Ta list je nekako nadaljevanje »Novega roda« v Trstu, ki se je tiskal v 10.000 izvodih in je bil takrat najboljši mladinski list na Slovenskem.

Mladinska matica je bila ustanovljena z namenom, da 1) izboliša slovensko mladinsko knjigo, 2) poceni slov. knjigo, 3) je razširi do poslednje koče. Vse to se ji je v veliki meri tudi posrečilo. Saj je med petimi slov. mladinskimi knjižnicami izdala največ knjig, in sicer 27. Od teh 23 rednih,

v nakladi od 22 do 30.000 izvodov in 4 izredne publikacije v 3.000 izvodih. »Naš rod« je izšel v štirih letnikih in se tiska v 20.000 do 40.000 izvodov. Skupna naklada publikacij Mladinske matice presega 600.000 izvodov, kar jasno kaže veliko prosvetno delo, ki ga vrši Mladinska matica med slov. naraščajem. Poleg tega se skoro vse njeni knjige bogato ilustrirane po priznanih delavcih na tem polju. Razen dveh, ki sta prevedene iz tujih mlad. literature, so vse originalne in tako pripredene, da vsakdo rad segne po njih.

»Naš rod« ima pri vsakem letniku nad 50 sotrudnikov, med katerimi so sami priznani pesniki in pisatelji in okoli 20 ilustratorjev.

O »Našem rodu« kot tudi o drugih publikacijah Mladinske matice imamo vsepolno laskavih priznanj in dobrih kritik, ki pravijo, da je dobila mladinska književnost v Mladinski matici dobrega podpornika in pospeševalca: da je Mladinska matica ona, ki nam bo ustvarila sodobno slov. mlađinsko slovstvo; da ima neizmeran vpliv na vzzojo mladine in da vrši svoje vzgojno delo prav in smotreno. Odobrava se njen program, smer urejevanja in način organizacije in povdaria se važnost njene kulturne in vzgojne naloge. Opromo »Našega roda« je v »Učiteljskem listu« lepo ocenil priznani kipar Fr. Gorše (Meštirovičev učenec), ki pravi, da nam nudi pestro sliko bogato ilustrirane revije, ki se odlikuje po svoji vsebinji in obliki v že umetniški dovršenosti. Noben drug mlađinski list se ne more s tem ponašati. Ni čudi, saj so zastopana imena naših najbolj znanih umetnikov. — Znana slov. pesnica Utva pa pravi: Da je »Naš rod« naš najboljši mlađinski list, bi bilo odveč povdarijeti. Gotovo je, da nadkriljuje ne le druge domače mlađinske liste, nego tudi tujerodno mlađinsko literaturo.

Mladinska matica pa vrši še eno važno naloge: postala je nekako regulatorjem na mlađinskom knjižnjem trgu in ji gre tudi v tem pogledu velika zasluga. Saj dobijo otroci ves letnik »Našega roda« in 4 knjige Mladinske matice (redne publikacije) za

Din 22.50, ki jih lahko plačujejo v 9 obroču po Din 2.50.

Potrebito bi bilo, da bi se publikacije Mladinske matice razširile tudi med našimi izven mej Jugoslavije, med Koroškimi Slovenci, med emigrantmi — zlasti med našimi — v Ameriki in drugod. (A gis)

NAŠI IN NARODNA GALERIJA V LJUBLJANI

Ob prilici otvoritve Narodne galerije v Ljubljani priobčuje Julijska številka »Dom in Sveta« nekoliko vpogledov in nekaj značilnejših primerov iz njenih zbirk. Med njimi je reprodukcija velike slike največjega slovenskega klasicista XIX. stol. Franceta Kavčiča iz Idrije, učinkovita kompozicija: Foton in žena. Slika je bila do slej v dunajski umetniški galeriji, ki je priznala avtorju slovenstvo in jo pred kratkim posodila našemu hramu umetnosti. Med razstavljenimi deli, med katerimi so zastopani tudi Primorci (Veno Pilon, Saša Šantel, F. Pavlovec, Niko Pirnat, Sirk in »napol naš« Fr. Gorše) se zelo odlikuje

(A gis)

NAŠI V LJUBLJANSKIH REVIJAH

V 6. številki »Dom in Sveta« je priobčil Ivan Pregelj konac novele »Idila v Sopotih«. — V 7. številli »Sodobnosti« je izšla črtica Bogomila Faturja »Sreča gospodične Vere«.

»Zenski svet« prinaša v 7—8. letošnji številki pod naslovom: Žena v sodobni slovenski literaturi daljšo oceno o znanem primorskem pisatelju Francetu Bevknu in njegovi knjigi »Muke gospe Vere«. Magajna Bogomir je pa v isti številki »Zenskega sveta« zastopan s črtico »Elza«, v kateri je lepo naslikal borbo za kruh, ki je več kart usodna za naša dekleta. Dalje prinaša fotografijo Fr. Goršetovega kipa Belokranjca. Po daljšem času se je oglašila Dora

(A gis)

NOVA KNJIGA DAMIRA FEIGELA

Znani goriški pripovednik Damir Feigel je pravkar izdal v založbi »Goriške Matice« povest »Čarovnik brez dovoljenja«.

MAZZINI I SLAVENI

U pariškom tedeniku »Rossija i slavjanstvo« priopćuje ruski profesor V. Prokofjev zanimljiv članak o idejnem vodjama talijanske i madžarske politike prije sto godina, Mazziniju i grofu Istvanu Széchenyiju, koji su se svakom zgodom toplo zauzimali za sporazum sa slavenskim narodima. Navodimo iz članka ruskog profesora neke podatke o Mazziniju. U svom spisu »Missione italiane« rekao je Mazzini, u čemu vidi poslanstvo talijanskog naroda u Evropi: rad oko stvaranja federacije nacionalno-demokratskih evropskih država. A Slavenima je napisao ovo značajno priznanje: »Značenje slavenskog preporoda je neosporno; njihov preporod izmijeniti će politički zemljovid Europe« (Lettere Slave 1857).

Mazzini je naročito cijenio Poljake i južne Slavene. Pisao je, da je »heroizam Poljaka jedinstven u Evropi«, a i »medju južnim Slavenima, kojih skoro i ne poznamo, lako ćemo naći, ako proučimo njihovu povijest za posljednjih 60 godina bez broj primjera heroizma, koli je ravan poljskomu«. Zanosnim načinom veliča Mazzini grobove, u borbi očeličenih značaja južnih Slavena, sjećajući se slavne prošlosti Sr-

ba, turskoga jarma i Karadjordjeve borbe za oslobodjenje. Glavnu karakterističnu crtu Jugoslavenu vidi Mazzini u njihovoj narodnoj svijesti i kliče odusjevljeno: »Gledajte, kakova je ta rasa, o čijem sad gibajućem i koja svakom godinom sve više i više stremi za ostvarenjem zajedničke, jedinstvene slavenske domovine. Mazzini je svom narodu propovijedao, da se mora zajedno sa svim susjednim potlačenim narodima boriti protiv Austrije i Turske, tih tlačitelja tih narodnosti, i ove simpatije za južne Slavene zblizile su šezdesetih godina vodju mlade Italije i sa srpskim političkim radnicima. Organizacija srpske nacionalne omladine (»Omladina«) ustanovljena je g. 1866 po uzoru Mazzinijeve »Mlade Italije«, a jedan od njenih osnivača, Vladimir Jovanović, bio je u stalnoj prepisci s Mazzinijem.

Mazzinijeva »Slavenska pisma« štampana su Talijani za vrijeme prošlog svjetskog rata, jamačno i ne sluteći, da dolazi zora narodu, čije ujedinjenje, preporod i slobodnu državu prorekao je već prije osamdeset godina jedan od njihovih najčišćih predstavnika — Mazzini.

Mazzinijeva »Slavenska pisma« štampana su Talijani za vrijeme prošlog svjetskog rata, jamačno i ne sluteći, da dolazi zora narodu, čije ujedinjenje, preporod i slobodnu državu prorekao je već prije osamdeset godina jedan od njihovih naj-

GLASOVI ŠTAMPE

Zagrebačke »Novosti« od 28. o. mj. do nose ovaj članak:

JADRANSKI PAKT

Jedna je krilatica, ubačena u svijet u poslednje vrijeme, kraj mnogih drugih, kao balkanski pakt, pa balkanski Locarno itd., što se sve širi u nadovezanju politike, koja je došla kao posljedica i daljnji razvitak istočnoga pakta. Naročito se u pogledu Jadranskog pakta ubacuju već razni detalji, i to u vezi opet sa politikom koju vodi Italija ili ju dalje namjerava voditi na Balkanu i u srednjoj Evropi. Tko lansira sve te paktove i razne detalje, nije toliko važno kao što je važan duh, koji proverejava te vijesti i tumačenja politike ove ili one vlasti vis-a-vis Male antante i novih činjenica, koje su stvorene donošenjem Istočnoga pakta. Nekoji francuski listovi pretjeravali su neke stvari već ranije u pogledu Austrije i Dollfusa i stvar je prikazana tako, kao da zbilja sudbina svijeta ovisi o dobrom pogledu i blagonaklonosti austrijskog kancelara (veliko ime za malu državu). Nije onda čudo, da se Beč učinilo središtem Centralne Evrope, iako su se razvile činjenice, koje su u Srednjoj Evropi stvorile drugo stanje, čijoj se stvarnosti uzalud otimlj u Austrija i Madžarska i koje uzalud podcenjuju oni, koji uveličavaju austrijski položaj. Svedeno sve na pravu mjeru pokazuje, da Austrija može uspješno da povede borbu za svoju nezavisnost poštivanjem činjenica, onih koje su stvorile, onih kole je stvorila Mala antanta, a uslijed čileg ignorisanja je Austrija zapala u stanje iz koga traži pomoć Evrope. Poslednjih dana opet drugi francuski list prikazujući opasnost njemačkog Dranga nach Osten nekako kao da poziva Italiju, da ona sebe stavi na место njemačkog prodiranja. Izgleda da je uželji za dokumentovanjem novih političkih pravaca i potreba zaboravljena mjeru. Ne vidi se, da se sve, pa i sporazumi ima dešavati uvažavanjem medjusobnih veza i realnih interesa pojedinih zemalja i s najvećim poštivanjem političkih odnosa i osjećljivosti. Jer nema mesta ničijem »Drangu« i ne nobija se jedan, da se dade mesta drugome. Ne može se na evropske zemlje i narode primijeniti kolonijalni sistem, kome su padali žrtvom narodi drugih kontinenata i te kako ogorčeni pobornici svoje slobode. Nema u Evropi bezuslovna zona interesa, nego može da bude samo sporazuma u ravnopravnom i slobodnom zajedničkom razvitu evropskih naroda. Što vrijedi za centralnu Evropu to vrijedi i za Balkan. Pristupi li se rješavanju evropskih pitanja takovim mentalitetom, jasno je, da ne može doći do smirenja. Takav mentalitet izazivlje bune, razdor, zadjevice, rat.

Nešto slična, ako još ne gorega, dogodilo se ovih dana pariškom »Petit Parisien«, kad je izvještavao o garancijama, koje je Mussolini dao g. Paul Boncouru. Prema informacijama toga lista Italija je dala obećanja, da se odriče teritorijalnih pretenzija prema Jugoslaviji, odnosno izjavila je svoj desinteres u pogledu teritorijalnih osvajanja na našem Jadranu. Da razmotrimo, što ta informacija kazuje. Prvo kazuje to, da je Italija imala zaista teritorijalne pretenzije prema nama, da se je bavila osvajalačkim težnjama i da je htjela još više naših krajeva, nego što ih ima. Drugo znači: U teškoj međunarodnoj atmosferi i krizi uspijelo je ipak — tako se to valjda i prikazuje — prijateljima mira, da Italiju nagovore, neka se velikodusno odrekne tih pretenzija, pa će dobiti za to druge garancije, druge koristi i druga uvažavanja nego li dosada. Ovo prikazivanje »Petit Parisien« u velikodusnom desinteresmentu prema Jugoslaviji uključuje u sebi neko uvjerenje, kao da su pretenzije Italije opravdane i legitimne, pa da ju se odvratiti od tih pretenzija, treba joj dati odštetu ili veliko priznanje njenoj »velikodusnosti«, »uvladavosti« i prijateljici mira. A niti je ono legitimno što se prema Jugoslaviji učinilo, niti može da bude govora o kakovom desinteresmentu uz pravo odštete sa strane apeninskoga susjeda. Slovenska Istra, krajevi Gorice i Gradiške, jugoslavenska ostrva na Jadranu, koja su pripala našem susjedu ne mogu opravdati svojim nacionalnim obilježjem ničiji legitimitet, te spadaju jednako u onake pretenzije, u

kakve su spadali i oni krajevi, koji su se spominjali prigodom sastanka gg. MacDonalda i Mussolinija. Ako tko može biti povredjen i ako je tko povredjen, u svom legitimitetu, to je jedino naš narod i naša država, koja pretstavlja organizovanu volju našega naroda. Vrlo je dakle nezgodno, ako se ističe nečija zaslužna zbog napuštanja povrede tajeg legitimитетa, i naglašava kao mjerilo političkog stišavanja i uravnotežavanja nečiji desinteresment prema povredi. Ovakva politika vodila se u feudalnoj Evropi, vodila se u srednjem vijeku i pred svjetski rat, kad su se među onima, koji su prisvajali sebi prava na taj legitimitet, davale koncesije, dijeli zone interesa i narodi. Ako se već radi o kakvom desinteresmentu, naročito teritorijalnom, smo jedino mi, naša država, koja može da govoriti o desinteresmentu, jer je samo i jedino naš narod žrtvovao krv svoje krv, da može iskupiti mir na Jadranu, žrtvovao ono, na što je po toj krvii imao pravo posjeda. Pa kad se danas govoriti o teritorijalnom desinteresmentu Italije prema našoj državi, kako to čini »Petit Parisien«, znači to u najmanju ruku nepoznavanje pravog stanja stvari i, recimo, u dobroj vieri, slabljenje položaja Jugoslavije, koja bi prema pisanju »Petit Parisien« moralna biti sretna, što je g. Suvich tako velikodusan. Pretjeranost u argumentovanju i zaboravljanje na mjeru, koja je u prosudjivanju međunarodnih odnosa osobito potrebna, nisu kadri da unaprede ono, što se želi ovakvim postupcima postići. Obazrivost na taj osjećaje i prava za uspjeh u međunarodnoj politici, prvi je preduslov.

NEKI NAŠI SURADNICI

Salju nam rukopise, koji su često tako napisani, da je gotovo nemoguća njihova redakcija. Vijesti iz Julijske Krajine primamo u svakoj formi, ali kad neko piše društvene vijesti ili čak članak, onda bilo poželjno, da to bude napisano čitljivo, uredno i praktično. Oni koji pišu mašinom neka između jednog retka i drugog ostavljaju dva mašinska razmaka, da bi se u rukopisu moglo provoditi potrebne korekture i da bi slagari mogli lakše da čitaju. Osim toga treba paziti, da su mašinska slova čista, naročito kod slovenskih rukopisa, u kojima slagari, nenavikli slovenskom jeziku, lako mijenjaju slovo o za ili e. To često zadaje mnogo nepotrebne brige. A i kod tekstova rukom pisanih, koji se spremaju za štampu treba paziti da svako slovo bude jasno.

ZAHVALA

Andrija Škalamera i Katarina njegovog žena iz Moščeničke Drage u Istri roditelj pokojnog cand. učit. Stjepana Škalamera koji je nedavno preminuo u Polzeli, Dravska banovina, ne nalaze riječi, da od svega srca toplo zahvale: g. direktori učiteljske škole u Petrinji, gdje je pokojnik studirao i toliko bio pažen, upravitelju osnovne škole u Polzeli, Dravska banovina, koja je odredio sve potrebito za sprovod i s školskim diecem otprije pokojnika na vječni počinak, ukrasio grob vijencem i održao govor te gospodjji Radi Cimperman, gospodin Škalamera u Polzeli, gdje je pokojnik probavio zadnje dane i koja ga je majčinski njegovala i tješila do zadnjeg časa njegova života.

PROMOCIJA

Ljubljana, dne 22. julija 1933. (A gis). — Na ljubljanski univerzitet je promovirala za doktora filozofije A. Ocvirk, znani pisatelj in naš rojak, z dizertacijo o Levstikovem duhovnem obrazu, ki bo v kratkem izšla v Levstikovem zborniku. Cestitamo!

U FOND „ISTRE“